

Н. ИМАНГУЛИЈЕВ

Бөжүк Вэтэн мұһарибәсиндә
гәләбәмизин 20 иллији

«КОММУНИСТ»ИН ГӘЛӘБӘЈӘ КӨМӘЈИ

Бөжүк Вэтэн мұһарибәси илләриндә республикамызда сәнаје вә нәглијјатын ишини һәрби гәјдада јенидән гурмаг вә зәһмәткешләрин гүввәсини чәбһәјә јардымы гүввәтләндирмәк үчүн сәфәрбәрлијә алмагда «Коммунист» гәзети бөжүк фәалијјәт көстәрмишдир. Бу мәгаләдә мұһарибә дөврүндә республика нәглијјат мүссәсәләри фәалијјәтинин гәзетдә нечә ишыгландырылдығы нәзәрдән кечирилир.

Нәглијјат ишчиләри мұһарибә дөврүнүн чох ағыр вә мүрәккәб шәраитиндә јүксәк вәтәнпәрвәрлик нүмунәләри көстәрәрәк, гаршыла-рында дуран вәзифәләрин өһдәсиндән мүвәффәгијјәтлә кәлмишләр. Мұһарибә илләриндә нәглијјат чәбһә илә арха арасында әлагә јарадан, ордунун бүтүн тәһизатыны чәбһәјә, билаваситә дөјүш мејданларына чатдыран гүдрәтли васитә олмушдур.

Вәтәндаш мұһарибәси вә харичи һәрби мұдахиләчиләрә гаршы ағыр мұбаризә илләриндә В. И. Ленин јазмышды ки, дәмирјол нәглијјаты чох мұһүм мадди амилдир, о, «мұһарибәдә јалныз һәрби әмәлијјатларын ичрасы үчүн дејил, Гызыл Ордунун дөјүш ләвазиматы илә, сүрсат вә әрзагла тәһиз едилмәси үчүн дә ән бөжүк әһәмијјәтә маликдир»¹. Бөжүк Вэтән мұһарибәси Ленинин нәглијјат ишчиләринин әмәјинә вердији бу јүксәк гијмәти бир даһа тәсдиг етди. Совет нәглијјат ишчиләри мұһарибәнин ағыр сынагларындан шәрәфлә чыхдылар.

Алман-фашист ишғалчыларынын Вәтәнимизин үзәринә хаинчәсинә басғын етмәләри хәбәрини Азәрбајҗан нәглијјат ишчиләри дә чох бөжүк гәзәб һисси илә гаршыламышдылар. «Коммунист» гәзети мұһарибәнин илк күнләриндән республика нәглијјат ишчиләринин дә гүввәсини чәбһәнин мәнәфеји үчүн сәфәрбәрлијә алмағы вачиб везифә кими гаршысында гојмушду. Мұһарибәнин илк күнләриндә гәзетин дәрч етдији рәјләр ичәрисиндә дәмирјол нәглијјаты вә Хәзәр кәмичилији мүссәсәләриндән дә јазылар чох иди.

«Парис коммунасы» кәми тәмири заводунун сехләриндә фәһләләрин митинги кечирилмишди. «Кәми тәмир едәнләрин гәзәби» сәрлөвһәли јазыда «Коммунист» һәммин митинг һаггында мәлумат верәрәк билдирди ки, заводун фәһләләри, мұһәндис-техник ишчиләри вә гуллуғчулары һитлерчиләрин хәјанәткар һәрәкәтләрини гәзәблә гаршы-

¹ В. И. Ленин, Әсәрләри, 29-чу чилд, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 411.

ламышлар, дүшмөнин зербәсинә гат-гат артыг зербә илэ чаваб вермәк үчүн бу күндән чәбһәҗ кетмәҗә һазырдырлар. Архада галанлар исә чәбһәнин тапшырыларыны шәрәфлэ јеринә јетирәчәкләр. Гәзәт митинг иштиракчыларынын чыхышларындан, гәбул едилмиш гәтнамәдән парчалар кәтирирди.

Ертәси күн «Коммунист» дәмирјолчуларын митинги һаггында мәрһумат дәрч етмишди. «Һәгигәт бизимләдир, биз галиб кәләчәјик. Мүгәддәс Совет торпагынын һәр гарышыны намусла горујачагы!»—үмуми башлыгылары алтында верилән бу јазыда дәмирјолчулар билдирирди-ләр ки, фашист Алманијасынын фитнәкарлығына чаваб олараг чәбһәдә Гызыл Ордунун гәләбәсини тәмин етмәк үчүн вар гүввә илэ чалышачаглар. Чәбһә үчүн јаначаг, дөјүш сүрсаты дашыјан гатарларын мәнзил башына даһа тез чатдырылмасына наил олачаглар¹.

«Кировабәд зәһмәткешләринин сәси» сәрләвһәли мәгаләдә исә токар, дәмирчи, паровоз сәхләри коллективләринин дүшмән үзәриндә гәләбәмизи сүр'әтләндирмәк үчүн планы 200—300 фанз јеринә јетирмәји өһдәҗә алдыглары билдирилди².

Һәмин күнләрдә «Коммунист» гәзетинин сәһифәләриндә дәмирјолчуларын ишинә даир дәрч едилән материалларда көстәририлди ки, Бақы жүк стансијасынын коллективи чәбһәҗә јаначаг дашынмасыны сүр'әтләндирмәк үчүн тәдбирләр һәјатә кечирир. Паровоз депосунун фәһләләри паровозларын тәмирини сүр'әтләндирирләр. Кировабәд вагон депосунун чилинкәрләри әмәк нөвбәсиндә дурараг күндәлик тапшырыгылары икигат-үчгат артыгламасы илэ өдәјирләр.

Мүһарибәнин илк күнләриндә Москва дәмирјолчулары Совет Иттифагынын бүтүн дәмирјолчуларына мәктубла мүрачнәт етмишдиләр. Онлар дәмирјол ишчиләрини нәглијат кәз бәбәји кими горумаға, ону часуслардан, тәхрибатчылардан мүдафиә етмәҗә, чәбһә илэ арханын даим әлагәсини тәмин етмәҗә чагырырдылар.

Бу нәчиб тәшәббүслә әлагәдар олараг вә мүһарибә дөврүндә Азәрбајчан дәмирјолчулары гаршысында дуран вәзифәләри бир даһа шәрһ етмәк үчүн «Коммунист» баш мәгалә вермишди. «Дәмирјол нәглијат Гызыл Ордунун доғма гардашыдыр»³ сәрләвһәли һәмин баш мәгаләсиндә гәзет Азәрбајчан дәмирјолчуларыны москвалыларын тәшәббүсүнә гошулмаға, Вәтәнимиз үчүн бу чох тәһлүкәли күнләрдә өз әмәк сәјләрини артырмаға, Гызыл Ордуја кедәнләри лајигинчә әвәз етмәҗә, нефт, јаначаг, силаһ, дөјүш сүрсаты вә башга јүкләрлә долу гатарларын чәбһәҗә вахтында чатдырылмасыны тәмин етмәҗә чагырырды.

Бунула белә гәзет хатырладырды ки, инди дәмирјол васитәсилә жүк дашынмасыны сүр'әтләндирмәк үчүн әмин-аманлыг дөврү заманы өзүнү доғрултмуш олан габагчыл иш үсулларындан—гатарларын сүр'әтлә тәртиб едилмәси, јола салынмасы вә мәнзил башына вахтында чатдырылмасы, жүк вагонлары вә систернләрин гатардан ачылмадан тәмир едилмәси, ағыр чәкили гатарлар сүрүлмәси вә саир тәдбирләр-дән инди дә кениш истифадә едилмәлидир.

Мүһарибә күнләриндә Азәрбајчан дәмирјолу вә Хәзәр кәмичилији васитәси илә дашынан јүкләрин нөвләри, характери дәјишишди. Хәзәр дәннзчиләри кәмиләри чох ағыр вә тәһлүкәли шәраитдә сүрмәли олурдулар. Дәмирјол деполары вә кәми тәрсанәләринин материал-техники тәһнизаты хејли пиләшмиш, техника гүввәси азалмышды. Лакин буна бахмајараг мүһарибә заманы тапшырыгыларыны јеринә јетирмәк, һеч бир ләнкимәҗә јол вермәмәк лазым иди. Бу вәзифәләр дәмир-

јолчулардан вә Хәзәр кәмичиликләринин коллективләриндән чох кәркин шәраитдә чалышмағы, бүтүн ишләри һәрби гәјдада чох сүр'әтлә јенидән гурмағы тәләб едирди. «Коммунист» гәзети баш мәгаләләриндә вә дәрч етдији дикәр јазыларда бу дөврдә нәглијат ишчиләринин гаршысында дуран вәзифәләри изаһ едир, партија тәшкилатлары вә тәсәррүфат башчыларыны бүтүн имкан вә еһтијат мәнбәләрини кениш сәфәрбәрлиҗә алмаға чагырырды. «Ишләр һәрби гәјдада гурулу»¹, «Дәмирјолчу кәчләр»², «Јаначаға гәнаәт едирләр»³, «Паровозчуларын јарадычылыг тәшәббүсү күндән-күнә артыр»⁴ сәрләвһәли мәгаләләрдә гәзет чәбһә үчүн мүһүм јүкләр дашымалы олан паровозларын деполарда тәмир олунмасыны сүр'әтләндирмәк, чилинкәрләрин, токарларын, гурашдырычы механикләрин, усталарын әмәјиндән, сәхләрдә дахили вәсаитдән бачарыгла истифадә етмәк мәсәләләрини галдырырды.

Коммунист партијасы вә Совет һөкүмәти партија тәшкилатлары вә тәсәррүфат органларындан тәләб едириләр ки, дәмирјолу дәннз вә чај нәглијатынын бүтүн сәһәләриндә ишләри һәрби гәјдада гурмаг үчүн һәр шәјдән әввәл нәглијатда мөһкәм интизам, гәјда-ганун јаратсынлар. Һәр бир ишчинин өз вәзифәсинин мәсулијәтини, ишләдији сәһәнин гәләбәмиз үчүн әһәмијәтини јахшы дәрк етмәсинә, биринчи дәрәчәли јүкләрә һәмишә јашыл јол ачылмасына наил олсунлар. Дөвләт Мүдафиә Комитәсинин гәрары илэ өлкәнин бүтүн дәмирјолларында биринчи дәрәчәли јүкләрин јола салынмасы, дашынмасы үчүн чәдвәл вә хүсуси һәрби маршрутлар тәшкил едилмишди. Дөвләт Мүдафиә Комитәси 1941-чи илин сентјабр ајында «Вагонларын дөвријәсинин сүр'әтләндирилмәси вә бош вагонларын стансијалара вахтында чатдырылмасы һаггында» хүсуси гәрар гәбул етмишди⁵.

1941-чи илин ахырларында вә 1942-чи илин әввәлләриндә «Коммунист» гәзетинин истәр дәмирјолу вә истәрсә дә дәннз нәглијатындан вердији јазыларда нәглијат ишчиләринин диггәти бу мүһүм тәдбирләрә чәлб едилди. Гәзет дәмирјолу вә дәннз нәглијатынын бүтүн сәһәләриндә чалышан коллективләри вахта, јаначаға, хаммала, аваданлыға чидди гәнаәт етмәк уғрунда, һәр чүр аваданлыг вә механизмләри еһтијатла ишләтмәк, чәдвәлләрин позулмасына јол вермәмәк уғрунда мүбаризәҗә чагырырды.

1941-чи ил нојабрын орталарында Азәрбајчан К(б)П Мәркәзи Комитәси вә Бақы Комитәси дәмирјолу вә Хәзәр кәмичилији сијаси шәбәләри рәисләринин, сијаси шәбәләрин тәблиғат вә тәшвиғат бөлмәләри мүдирләринин, стансија вә вағзал тәшвиғат мәнтәгәләри рәисләринин, стансија рәисләринин, дәмирјолу вә дәннз нәглијатынын башга ишчиләринин мүшавирәсини кечирмишди. Мүшавирәдә стансија вә вағзалларда, һабелә нәглијат ишчиләри арасында күтләви, тәшвиғат ишинин әһәмијәтиндән, бу сәһәдә олан нөгсанлардан данышылмыш, јерли партија тәшкилатларынын гаршысында дуран вәзифәләр көстәрилмишди. «Коммунист» гәзети нојабрын 21-дә чыхан нөмрәсиндә һәмин мүшавирә һаггында кениш һесабат дәрч етмәк вә сонралар бу мәсәләни өз сәһифәләриндә мүнтәзәм ишыгландырмагла нәглијат ишчиләринин сијаси һазырлығыны артырмаға, вәтәнпәрвәрлик һиссини даһа да гүввәтләндирмәҗә көмәк етмишдир.

1 «Коммунист» гәзети, 15 август 1941-чи ил.

2 Јенә орада, 7 сентјабр 1941-чи ил.

3 Јенә орада, 18 сентјабр 1941-чи ил.

4 Јенә орада, 28 сентјабр 1941-чи ил.

5 «Совет Иттифагынын Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин тарихи», 2-чи чилд, Москва, 1961, сәһ. 172.

1 «Коммунист» гәзети, 24 ијун 1941-чи ил.

2 Јенә орада, 4 ијул 1941-чи ил.

3 Јенә орада, 13 ијул 1941-чи ил.

Мүһарибәнин биринчи или Хәзәрдә үзән кәмиләр вә дәмйрјолу вәситәси илә тәкчә стратежи әһәмијјәти олан жүкләр дашынмырды. Бакы дәмйрјол говшағына һәр күн жүз вагонларла башга јерләрдән көчүрүлән жүкләр кәлирди. Хәзәр дәнизи вәситәсилә кәмиләрдә мүхтәлиф истигамәтләрә гошун вә дүшмән тәрәфиндән ишғал едилмиш районлардан көчүрүлән әһали, чох бөјүк мигдарда дөјүш сүрсаты, нефт мәнсуллары вә аваданлыг дашынмырды. Орта Асијада тикилән јени заводлар үчүн дә аваданлыг вә материаллар бу јол вәситәсилә дашынмырды¹. Буна көрдә Азәрбајҗан дәмйрјолчулары вә Хәзәр дәнизчиләри һәмин дөврдә чох кәркин шәраитдә ишләмәли олурдулар. Республикамызда чыхан башга гәзетләр кими «Коммунист» гәзети дә нәглијјат ишчиләрини мүһарибә дөврүнүн ағыр шәраитиндә мүһүм тапшырыглары шәрәфлә јеринә јетирмәк үчүн фәдакарлыгла чалышмаға руһландырырды. Гәзет әмәк багагчыларынын тез-тез адларыны чәкир, шәкилләрини дәрч едирди. Хәзәр дәнизиндә үзән кәмиләрини капитанларынын, дәмйр јолу гатар бригадирләринин, машинистләринин имзасы илә мөгәләләр верирди. «Нефт вә бензин базалара вахтында дашынмалыдыр»² сәрләвһәли мөгәләдә «ВКП(б)» кәмисинин матрослары 1942-чи илин навигасијасына һазырлыгла әләгәдар олараг гијмәтли тәклифләр ирәли сүрүрдүләр.

Чәһәјә кедәнләри әвәз етмәк үчүн Азәрбајҗан дәмйрјолу вә Хәзәр кәмичилији мүүссисоләринә дә ишләмәјә чохлу кәнч, евдар гадын кәлмишиди. Бунларын әксеријјәтинин ихтисасы јох иди. «Коммунист» гәзети Кировабад депосундан, Биләчәри стансијасындан, Бакы вагон депосундан, «Парис коммунасы» вә Вано Стуруа адына кәми тәмири заводларындан вердији мөгәләләрдә истәһсалата тәзә кәлмиш кәнчләри вә гадынлары гајғы илә тәрбијә едиб јетиширмәјә, өјрәтмәјә чағырырды. Гәзет јахшы нәтичәләр әлдә етмиш коллективләрин тәчрүбәсиндән данышыр, аз мүддәт әрзиндә ихтисас газанан вә норманы артыгламасы илә јеринә јетирән кәнчләрин мөгәләләрини, шәкилләрини верирди.

1942-чи ил апрелин 17-дә Дөвләт Мүдафиә Комитәси «Дәмйр јолларында һәрәкәти чанландырмаг вә ишдә сабитлик јаратмаг» һагғында гәрар гәбул етмишиди³. Бунула әләгәдар олараг бүтүн дәмйр јолларында гатарларын һәрәкәти үчүн јени чәдвәлләр гәбул олунмушду. Сәнајенин һәлледији саһәләри коллективләринин чағырышы илә дәмйрјолчулар арасында да социализм јарышы јени гүввә илә кенишләнирди. 1942-чи ил мајын 19-да Дөвләт Мүдафиә Комитәси Халг Јоллар Комиссарлығынын вә дәмйрјолчуларын һәмкарлар иттифагы МК-сынын тәгдими илә дәмйрјолчуларын Үмумиттифаг социализм јарышынын шәртләрини нәзәрдән кечириб бәјәнмишиди. Јарышда галиб чыханлар вермәк үчүн Дөвләт Мүдафиә Комитәсинин 9 кечичи Гызыл бајрағы вә Халг Јоллар Комиссарлығынын 52 кечичи Гызыл бајрағы тәсис олунмушду⁴.

Бундан бир нечә күн сонра Москва дәмйрјолчулары Совет Иттифагынын бүтүн дәмйрјолчуларына мурачиәт едиб онлары Үмумиттифаг социализм јарышы тәшкил етмәјә чағырдылар.

В. И. Ленин өјрәдирди ки, Совет һакимијјәти халгын јарадычы гүввәсини инкишаф етдирмәк үчүн һәр чүр шәраит јаратмышдыр, һә-

¹ «Азәрбајҗан Коммунист партијасы тарихинин очеркләри», Азәрнәшр, 1964-чү ил, сәһ. 614.

² «Коммунист» гәзети, 26 март 1942-чи ил.

³ «Совет Иттифагынын Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин тарихи», 2-чи чилд, сәһ. 529.

⁴ Јенә орада.

гигәтән күтләви халг јарышы үчүн ән кениш имканлар ачмышдыр. В. И. Ленин 1917-чи илин декабрында јазмышды: «Социализм јарышы нәинки сәндүрмүр, әксинә, илк дәфә олараг ону һәгигәтән кениш мигјасда, һәгигәтән күтләви мигјасда тәтбиг етмәк, һәгигәтән зәһмәткешләрин әксеријјәтини онларын өзләрини көстәрә биләчәкләри, өз бачарыгларыны кенишләндирә биләчәкләри, халг ичәрисиндә булаг кими чошуб-дашан вә капитализмин минләрлә вә милјонларла әздији, сыхдығы, боғдуғу истәдадлы адамларын ашкара чыхара биләчәји бир иш саһәсинә чәлб етмәк үчүн имкан јарадыр»¹.

Тарих В. И. Ленинин бу көстәришинин нә гәдәр һәјәти олдуғуну сүбут етмишдир. Мүһарибә дөврүндә арха зәһмәткешләри арасында кенишләнән социализм јарышы дүшмән үзәриндә гәләбәни тәмин етмәкдән өтрү мүһүм амилләрдән биринә, өлкәнин мадди вә мәнәви гүввәсини сәфәрбәр едән гүдрәтли вәситәјә чеврилмишиди.¹

Коммунист партијасы мүһарибә күнләриндә ортаја чыхан бүтүн вәтәнпәрвәрлик һәрәкәтинин, халг тәшәббүсләринин илһамчысы вә тәшкилатчысы иди. Партија өзүнүн бүтүн тәшкилатларынын, бүтүн коммунистләрин фәалијјәт вә сәјләрини дүшмән үзәриндә гәләбәмиз үчүн биринчи дәрәчәли әһәмијјәти олан мәсәләләрә истигамәтләндирирди. Совет Иттифагы Коммунист партијасынын сынанмыш вә багагчыл дәстәләриндән олан Азәрбајҗан партија тәшкилаты тәсәррүфатын бүтүн саһәләриндә олдуғу кими нәглијјат ишчиләринин дә социализм јарышыны жүксәкләрә галдырды, вәтәнпәрвәрлик һиссини, әмәк сәјләрини даһа да гүввәтләндирди.

Москва дәмйрјолчуларынын јени вәтәнпәрвәрлик һәрәкәти да бу чәһәтдән чох бөјүк әһәмијјәтә малик иди. Бу һәрәкәти Азәрбајҗан дәмйрјолчулары арасында да кенишләндирмәк ләзым иди. Бу ишдә партија, һәмкарлар иттифагы тәшкилатлары илә јанашы мәтбуат да бөјүк рол ојнады. «Коммунист» гәзети Бакы вагон саһәсиндән бир груп габагчыл стахановчунун, һәбелә саһә рәиси вә илк партија тәшкилаты катибинин имзасы илә москвалыларын мурачиәтинә чаваб мәктубу тәшкил етди. «Дәмйрјолчуларын Үмумиттифаг социализм јарышына гошулуруғ» сәрләвһәли һәмин мәктубда көстәрилирди ки, Бакы вагон саһәсинин дәмйрјолчулары Үмумиттифаг социализм јарышына гошулараг тәмир заманы вагонларын сәмәрәсиз дајанмасыны 10 фаиз азалтмағы, кечә вахты гатардан ачылан вагонлары сәһәри көзләмәдән саһмана салмағы, жүк вә сәрнишин вагондарынын тәмири һагғында иллик планы даһа 5 фаиз артыгламасы илә јеринә јетирмәји өһдәләринә көтүрүрләр².

«Коммунист» республиканын бир сыра дикәр дәмйрјол стансијалары вә деполары коллективләринин дә Үмумиттифаг јарышына гошулмалары һагғында рәјләр дәрч етди, јарышда өһдәјә көтүрүлән вәзифәләрин нечә јеринә јетирилдијини мүнтәзәм изләди, бу һагда мөгәләләр верди.

Һәмин ил Дәниз Донанмасы ишчиләри арасында да социализм јарышы јени гүввә илә кенишләнмәјә башламышды. 1942-чи ил бүтүн мүһарибә дөврү әрзиндә Дәниз Донанмасы үчүн ән ағыр ил иди. Дәнизчиләр чәһәнин тапшырыгларыны јеринә јетирмәк үчүн чох мурәккәб шәраитдә ишләмәли олмушдулар. Чај кәмичилији өлкәнин дәниз сәрһәдләри районларында фәалијјәт көстәрән гошун һиссәләри үчүн әрзаг, сүрсат, нефт мәнсуллары вә с. дашыјырдылар. Дәниз јолларын да исә тичәрәт донанмасынын кәмиләри биләвәситә дөјүш әмәлијјат-

¹ В. И. Ленин. Әсәрләри, 26-чы чилд, сәһ. 411.

² «Коммунист» гәзети, 24 мај 1942-чи ил.

ларында да иштирак едирдилэр¹. Дәнизчиләрин сoсиализм жарышы илэ элагәдар олараг «Коммунист» гәзети Хәзәр нефтдашыма, гуру жүкдашыма кәмичиликләринин, аҗры-аҗры кәми һеҗ'әтләринин, кәми тә'мири заводлары фәһләләринин рә'јләрини тәшкил етмишди. Хәзәр дәнизчиләри үзәрләринә мһүм өһдәчиликләр көтүрмүшдүләр. «Јүксәк вәтән-пәрвәрлик нүмунәси»² сәрлөвһәли мөгаләдә «Коммунист» Хәзәр кәмичиликләринин, кәмиләрин, тәрсанәләрин јени өһдәчиликләр көтүрдүк-ләрини билдирди.

Халг күтләринин јарадычылыг тәшәббүсү нәглијјат мүәссисәләри коллективләринин сoсиализм жарышында јени-јени формалар мејдана чыхарырды. «Коммунист» гәзети республика дәмирјолчуларыны вә дәниз донанмасы ишчиләрини пешәләри әвәз етмәк, бир нечә ихтисаса јијәләнмәк, вахта гәнаәт, кечә дә күндүздәки кими ишләмәк, күндәлик норманы 200 фаиз вә даһа чох јеринә јетирмәк кими мһүм әһәмијјәти олан тәдбирләри кениш тәтбиг етмәјә сәсләјирди, габагчылларын бу саһәдәки тәчрүбәсини кениш јаймаға чалышырды. «Јарышда биринчилик уғрунда»³, «Коммунистләр ирәлидә кедирләр»⁴ сәрлөвһәли мөгаләләрдә гәзет нәглијјат мүәссисәләри партија тәшкилатларынын диггәтини өһдәчиликләрин, планын һәр бир бригада, һәр бир фәһлә тәрәфиндән артыгламасы илэ јеринә јетирилмәсинә наил олмаға чәлб едирди. Бунунла белә гәзет тапшырыглары жарытмаз јеринә јетирәнләри, имканлардан јахшы истифадә етмәјәнләри дә көстәрир, тәнгид едирди.

«Коммунист» гәзети нәглијјат мүәссисәләри зәһмәткешләринин гүввәсини кениш сәфәрбәрлијә алмаг үчүн һәр чүр имкандан, ашагы мәтбуатын күчүндән дә истифадә етмәјә чалышырды. О заман Азәрбајҗан дәмирјолу шә'бәсиндә чыхан «Болшевик релсиндә» чохтиражлы гәзетин редакциясы илэ бирликдә «Коммунист» Кировабад дәмирјол стансиясында рејд кечирмиш, һәрәкәт чәдвәлләринә нечә әмәл олундуғуну јохламышды. Јохлама заманы бир сыра чидди нөгсанлар ашкара чыхарылмышды. Гәзет «График—дәмирјолунун сарсылмаз ганундур»⁵ сәрлөвһәли мөгаләсиндә һәмин нөгсанлары, онлары доғуран сәбәбләри көстәрир вә Кировабад шә'бәси рәһбәрләрини бу нөгсанлары тезликлә арадан галдырмаға чағырырды.

Гафгаз уғрунда вурушмалар кетдији дөврдә Загафгазија дәмирјол хәтлариндә вә Хәзәр нәглијјат донанмасында хүсуси чәдвәл тәртиб едилмишди. Һәмин чәдвәлдә чәбһәј кәндәрилән гошунларын вә жүкләрин дашындығы гатар вә кәмиләрин нөвбәдәнкәнар һәрәкәти нәзәрдә тутулурду⁶. «Коммунист» гәзети өз јазыларында нәглијјат ишчиләрини бу чәдвәлләрә чидди әмәл етмәјә, гатарларын вә кәмиләрин ләнхтидлмәдән јола салынмасыны, һәрби жүкләрин лазыми јерләрә вахтында чатдырылмасыны тә'мин етмәк үчүн кечә-күндүз чалышмаға чағырырды.

Гәзет чәбһәдә икид әскәрләримизин газандығы һәр бир гәләбәјә нәглијјат ишчиләринин дә јени гәләбәләрлә, чәбһәјә јени һәдијјәләрлә чаваб вермәсини тәшкил едирди.

«Коммунист» Хәзәр дәнизчиләринин дә план вә өһдәчиликләри нечә јеринә јетирдикләрини диггәтлә изләјирди. Дәнизчиләрин сoсиализм

жарыш. јахшы нәтичәләр вермишди. 1942-чи ил август ајындан декабр ајынадәк Хәзәр гуру жүкдашыма донанмасынын кәмиләри Һәштәрхана, Гурјев вә Красноводск лиманларына Мајкоп, Грозны мә'дәнләри вә заводларындан кәтирилмиш јүз мин тонларла ағырлығы олан чохлу аваданлыг, һабелә Ростов кәнд тәсәррүфаты машыналары заводунун аваданлығыны дашымышдылар.

Хәзәр нефтдашыма кәмичилијинин коллективләри исә кәмиләрә артыг жүк вурмаг јолу илэ 1942-чи илдә эләвә олараг он мин тонларла нефт мәһсуллары дашымышдылар. УИҺИМШ вә Халг Дәниз Донанмасы Комиссарлығы Хәзәр дәнизчиләринин әмәји жүксәк мұкафатландырымышдылар. Хәзәр нефтдашыма вә Хәзәр гуру жүкдашыма кәмичиликләри ишчиләриндән бөјүк бир дәстәсинә мұкафатлар верилмишди¹.

Хәзәр дәнизчиләринин 1942-чи илдәки ишләринин јекунларындан данышаркән «Коммунист» гәзети јазырды ки, гәһрәман дәнизчиләр кечән ил чәбһә вә өлкәнин халг тәсәррүфаты үчүн лазым олан жүкләри дашымагда бөјүк фәдакарлыг көстәрмишләр. Бир сыра габагчыл кәмиләрин коллективләри кәмиләрин жүккөтүрмә игтидарыны 500 тона чатдырымышлар. Капитан Рәчәбов, Рәһимов, Носков бу ишин илк тәшәббүсчүләри олмушлар... Кечән ил гуру жүк дашыјан кәмиләр үчүн 558 једәк апарылмыш, лиманлара пландан эләвә 60 гоша једәк вә 127 шалаш да дашынмышдыр. «Түркмәнистан» кәмисинин дәнизчиләри хүсусилә бөјүк мүвәфғәијјәт газанмышлар².

Партијанын Мәркәзи Комитәси вә Дөвләт Мұдафиә Комитәси мұһарибә дөврүндә нәглијјатын ишинә чох бөјүк фикир верирдиләр. 1943-чү илдә өлкәнин дәмирјол нәглијјатынын паровоз вә вагон паркы әһәмијјәтли дәрәчәдә артмыш, тә'мир базасы кенишләнмиш, јени дәмир јол хәтләри чәкилмишди³.

УИК (б) П Мәркәзи Комитәси тәблиғат вә тәшвиғат идарәсинин 1943-чү илин март ајында шәһәр, вилајәт, өлкә вә республика гәзетләринин редакторларына кәндәрдији тә'лиматы мәктубда нәглијјат мүәссисәләри фәалијјәтинин дә кениш ишыгландырылмасы мһүм бир вәзифә кими гәзетләрин гаршысында гојулурду. Мәктубда көстәрилди ки, нәглијјат саһәсиндә гәзетләрин гаршысында дуран башлыча мәсәлә дәмир јолу вә су нәглијјатынын бүтүн участокларында ән чидди интизам јарадылмасы, фәһлә вә гуллугчуларын һәрби интизам руһунда тәрбијә едилмәсидир, чүнки нәглијјат, хүсусән мұһарибә шәраитиндә, әслиндә һәрби тәшкилатдыр.

Гәзетләр нәглијјатда сoсиализм жарышынын кедишини мүнтәзәм ишыгландырмалы, дәмирјол вә дәниз нәглијјатынын бүтүн саһәләри ишчиләринин, бүтүн ихтисаслардан олан адаларын жарышла әһәтә едилмәсинә наил олмалы, габагчыл иш үсулларыны вә наилијјәтләри ишыгландырмалы, јахшы дәмир јолларынын, шә'бә, стансия, депо, заводларын, кәмичиликләрин, лиманларын тәчрүбәсини көстәрмәлидирләр⁴.

Бунунла элагәдар олараг «Коммунист» гәзети дә нәглијјат мүәссисәләринин фәалијјәтинә диггәти даһа да артырмышды. Хәзәр нефтдашыма кәмичилијинин коллективи 1943-чү илин планыны 101,1 фаиз јеринә јетирмиш, Дөвләт Мұдафиә Комитәсинин кечичи Гызыл бај-

¹ «Совет Иттифагынын Бөјүк Вәтән мұһарибәсинин тарихи», 2-чи чилд, сәһ. 532.

² «Коммунист» гәзети, 8 ијул 1942-чи ил.

³ Јенә орада, 2 ијул 1942-чи ил.

⁴ Јенә орада, 15 ијул 1942-чи ил.

⁵ Јенә орада, 22 ијул 1942-чи ил.

⁶ «Азәрбајҗан Коммунист партијасы тарихинин очеркләри», сәһ. 614.

¹ «Болшевик Каспија» гәзети, 28 јанвар 1943-чү ил.

² «Коммунист» гәзети, 19 феврал 1943-чү ил.

³ «Сов.ИКП Бөјүк Вәтән мұһарибәсиндә совет халгынын илһамчысы вә тәшкилатчысыдыр», Москва, 1959, сәһ. 138.

⁴ «Партија вә Совет мәтбуаты һаггында» сәнәдләр мәчмуәси, Москва, 1954, сәһ. 519 — 520.

рағыны жәнә әлдә мөһкәм сахламышдылар. Азәрбајчан дәмирјолчуларынын да 1943-чү илдәки фәдакар әмәји көркәмли мүвәффәғијјәтләрлә нәтичәләнмишди. «Коммунист» гәзети «Дәмирјолчуларын шәрәф иши» сәрләвһәли баш мәгаләсиндә дәмирјол нәглијјәти ишчиләринин 1943-чү илдәки фәалијјәтини тәһлил едәрәк јазмышды: Дәмирјолчулар ордусу кечә-күндүз фәдакарлығла ишләрәк гаршыда гојулан шәрәфли вәзифәләри намусла јеринә јетирирләр. Гәзет көстәрирди ки, дәмирјолчулар бу или јахшы баша вурурлар. Лакин мұһарибә һәлә гуртармамышдыр. Чәбһәјә јардымы гүввәтләндирмәк үчүн јүкләри—нефт, дөјүш сүрсаты, әрзаг, палтар вә саирәни сүр'әтлә дашыјыб нәзәрдә тутулан јерләрә чатдырмаг лазымдыр. Гатарларын һәрәкәт сүр'әти артырылмалыдыр¹.

1944-чү илин әввәлләриндән башлајараг гәзет јәнә Хәзәр тәрсаһәләриндән, кәмичиликләрдән, дәмирјолу стансијалары, депо вә заводлардан вахташыры олараг мәпалә вә мәктублар дәрч етмиш, нәглијјәтда баш верән јениликләри нәзәрдән гачырмамыш, дәнизчиләрин вә дәмирјолчуларын фәалијјәтини изләмишди. Илин биринчи ајларында «Парис коммунасы» адына заводдан, Азәрбајчан дәмир јолунун вагон саһәсиндән², сәрнишин стансијасындан³, Хачмаз дәмирјол-стансијасындан⁴, Бақы дәмирјол вағзалындан⁵, Кировабәд паровоз депосундан⁶, Начыгабул стансијасындан⁷ вә с. јерләрдән «Коммунист»ин дәрч етдији јазылар чәбһәјә јардымы гүввәтләндирмәк, јүк дашынмасы планларыны мүвәффәғијјәтлә јеринә јетирмәк үчүн нәглијјәт ишчиләринин гүввәсини сәфәрбәрлијә алмаға көмәк етмишди.

Бақы сәрнишин стансијасынын коллективи мұһарибә дөврүнүн тәләбләри сәвијјәсиндә ишләрәк Загафгазија дәмир јоллары идәрәсинин бир нечә дәфә кечичи Гызыл бајрағыны алмышды. «Габагчыл сәрнишин стансијасы»⁸ сәрләвһәли јазыда гәзет стансија коллективинин кечичи Гызыл бајрағы әлдә мөһкәм сахламаг үчүн нечә фәдакарлығла чалышдығындан бәһс едирди. Коллективин сәји нәтичәсиндә сәрнишин гатарлары стансијадан һәмишә вахтында, чәдвәл үзрә јола салынырды. Вагонларын бош дајанмасы һаллары әһәмијјәтли дәрәчәдә азалмышды. Стансијадакы јоллар вә дәмирјол тәсәррүфаты әлә вәзијјәтдә иди. Стансија ишчиләри гатарларда кедән јаралы дөјүшчүләр бөјүк гајгы көстәрирдиләр.

Хәзәр дәнизчиләри 1944-чү ил феврал ајы нефтдашыма планыны тон һесабы илә 105,4 фаиз, тоң-мил һесабы илә 110,2 фаиз јеринә јетирмишдиләр. «Коммунист» гәзети «Хәзәр дәнизчиләринин мүвәффәғијјәти»⁹ сәрләвһәли мәгаләсиндә бу гәләбәни јүксәк гијмәтләндирмишди.

Чәбһәнин вә халг тәсәррүфатынын еһтијачлары үчүн харичдән кәтирилән јүкләри, һабелә јанаचाг дашынмасы һаггында һөкүмәт тапшырығларыны мүвәффәғијјәтлә јеринә јетирдикләри үчүн Хәзәр гуру јүкдашыма, нефтдашыма кәмичиликләри вә Бақы лиманы ишчиләриндән бөјүк бир дәстәси ССРИ Али Совети Рәјасәт һеј'әтинин 1944-чү ил 23 март тарихли фәрманы илә орден вә медалларла тәлтиф едилмишди.

1 «Коммунист» гәзети, 4 декабр 1943-чү ил.

2 Јәнә орада, 12 январ, 1944-чү ил.

3 Јәнә орада, 11 феврал 1944-чү ил.

4 Јәнә орада, 15 феврал 1944-чү ил.

5 Јәнә орада, 13 март 1944-чү ил.

6 Јәнә орада, 28 март 1944-чү ил.

7 Јәнә орада, 17 март 1944-чү ил.

8 Јәнә орада, 11 феврал 1944-чү ил.

9 Јәнә орада, 3 март 1944-чү ил.

Бу мұнасибәтлә ССРИ Халг Комиссарлары Советиндән көндәрилмиш телеграмда Хәзәр дәнизчиләри сәмими тәбрик олунур вә үмид едилирди ки, дәнизчиләр чәбһә вә халг тәсәррүфаты үчүн јүк дашынмасы тапшырығларыны бундан сонра да шәрәфлә јеринә јетирәчәкләр.

«Коммунист» гәзети буну чох јүксәк гијмәтләндирәрәк тәбрик телеграмыны вә тәлтиф едиләнләрин сијаһысынын бир гисмини мартын 25-дә чыхан нөмрәсиндә, биринчи сәһифәдә дәрч етмишди. Бундан әлава гәзет Хәзәр нефтдашыма вә гуру јүкдашыма кәмичиликләринин вә Бақы лиманынын адлы-санлы адамларынын имзасы илә ССРИ Халг Комиссарлары Советинә мәктубу да биринчи сәһифәдә дәрч етмишди. Бир нечә күндән сонра гәзет Хәзәр кәмичиликләринин ишинә даир мүтәшәккил сәһифә вермишди. «Хәзәр дәнизчиләринин бөјүк гәләбәси»¹ үмуми башлығы алгында кетмиш һәмин сәһифәдә Хәзәр нефтдашыма донанмасындан, кәми тә'мири заводларындан, Бақы лиманындан адлы-санлы адамлар һаггында мәгаләләр, очерк вә башга јазылар, һабелә чохлу шәкил вар иди.

Бу сәһифәдәки јазыларын мөвзусу, жанры, ишләнмәси, мүәллифләри, һабелә сәһифәјә верилмиш шәкилләр, үмумијјәтлә сәһифәнин тәртибаты чох диггәтлә һазырланмышды.

Дәмирјол нәглијјәти ишчиләринин дә белә әмәк гәләбәләри гәзетин нәзәриндән гачырды. 1944-чү илин биринчи рүбүндә Кировабәд паровоз тәсәррүфаты шө'бәси вә Кировабәд депосунун коллективи паровозларын һәрәкәт дөвријјәси планыны 103 фаиз, орта һесабла күндәлик јол кетмәк тапшырығыны исә 113 фаиз јеринә јетирмишдиләр. УИҺИМШ вә Халг Јоллар Комиссарлығынын гәрары илә Халг Јоллар Комиссарлығынын кечичи Гызыл бајрағы бу коллективләрә верилмишди².

Бунунла әлагәдар олараг «Коммунист» гәзети Кировабәд паровоз депосунда кечирилән митинг һаггында кениш һесабат дәрч етмиш, бир нечә күндән сонра исә Кировабәд дәмирјолчуларынын иш тәчрүбәси барәдә мәгалә вермишди.

«Коммунист» гәзети сонракы ајларда чыхан нөмрәләриндә Бақы паровоз депосундан, Биләчәри дәмирјол стансијасындан³, Хәзәр гуру јүкдашыма кәмичилији мүәссисәләриндән⁴, нефтдашыма донанмасындан⁵, «Загфедерасија» адына кәми тә'мири заводундан⁶, Бақы лиманындан⁷ вә бир сыра башга мүәссисәләрдән дәрч етдији јазыларла да нәглијјәт ишчиләринин гүввәсини кениш сәфәрбәрлијә алмаға чалышмыш, социализм јарышынын даһа да кенишләнмәсинә, јахшы нәтичәләр вермәси ишинә көмәк етмишди.

Нәглијјәт ишчиләринин фәдакар әмәји јахшы нәтичәләр вермишди. Азәрбајчан дәмирјолчулары вә Хәзәр дәнизчиләри 1944-чү или көркәмли наилијјәтләрлә баша вурумуш, 1945-чи илдә даһа бөјүк шөвглә ишә киришмишдиләр. Дәмирјолчуларын вә дәниз нәглијјәти ишчиләринин фәдакар әмәји дүшмән үзәриндә гәләбә чалмаг ишимизә көмәк едирди. Мұһарибә илләри мүддәтиндә Азәрбајчан дәмирјолунун тәкчә Бақы шө'бәси чәбһә үчүн вә өлкәнин сәнајеси үчүн 1 миллион вагона гәдәр мұхтәлиф јүк көндәрмишди⁸.

1 «Коммунист» гәзети, 23 апрел 1944-чү ил.

2 Јәнә орада, 22 апрел 1944-чү ил.

3 Јәнә орада, 30 ијул 1944-чү ил.

4 Јәнә орада, 19 сентјабр 1944-чү ил.

5 Јәнә орада, 1 октјабр 1944-чү ил.

6 Јәнә орада, 21 октјабр 1944-чү ил.

7 Јәнә орада, 5 нојабр 1944-чү ил.

8 МИЛ Азәрбајчан филиалынын партија архиви, фонд 1, сијаһы 280, сахлама ваһиди 3, вәрәг 2.

Хэзэр дэнизчилэри дэ намусла чалышмышдылар. Алман-фашист ишғалчыларына гаршы Бөжүк Вэтэн мүһарибэси совет халгынын гэлэбэси илэ баша чатдырылдыгдан сонра, өлкэмизин һәр јериндэ бајрам шәнликләри кечирилэн күнлэрдэ «Коммунист» гээти «Дэнизчилэр Вэтэн мүһарибэсиндэ» сэрлөвһели мэгалэсиндэ јазырды: мүһарибэ Хэзэр дэнизчилэри гаршысында да мүбариз вэзифэ—чэбһэнин еһтијачы үчүн арасы кэсилмэдэн адам, јаначаг вэ дөјүш сүрсаты, силаһ вэ эрзаг да-шынмасыны тә'мин етмэк вэзифэсини гојмушду. Дэнизчилэр бу вэзи-фэнин өһдэсиндэн шэрэфлэ кэлдилэр. Онларын иши вэ намуслу эмэји партија вэ һөкүмэт тэрэфиндэн јүксэк гимэтлэндирилмишдир. 1000 нэфэр дэнизчи, кэми тә'мирчиси, лиман ишчиси, ССРИ Орден вэ ме-даллары илэ тэлтиф едилмишдир¹.

Бүтүн бунлар көстэрир ки, «Коммунист» гээти Бөжүк Вэтэн мү-һарибэси иллэриндэ әсасэн ики сәһифэ һәчминдэ чыхмасына вэ чохла рәсми јазылар дәрч етмәсинә бахмајараг, сәнајенин диқәр саһэлэри илэ јанашы Азәрбајчан дәмирјолчулары вэ Хэзэр дэнизчилэринин эмә-јини дэ кениш вэ ардычыл сурәтдә ишыгландырмыш, нәглијат ишчилә-ринин гүввәсини чэбһэнин мәнәфеји, дүшмән үзәриндә гэләбәмиз үчүн сәфәрбәрлијә алмагда Азәрбајчан партија тәшкилатына көмәк ет-мишдир.

¹ «Коммунист» гээти, 30 мај 1945-чи ил.